

Соціальна інтеграція дитини-інваліда в Україні: концепція, завдання, перспективи

Сьогодні в контексті соціальної проблематики розглядаються питання дитячої інвалідності, які потребують від суспільства консолідації зусиль, спеціальних заходів та засобів.

Визнання Україною Конвенції ООН про права дитини, зростання кількості дітей з обмеженими можливостями, перехід до парадигми «єдиного суспільства» привернули увагу спільноти до цієї вразливої категорії населення та активізували пошук оптимальних шляхів їхньої соціальної інтеграції.

Проблема інтеграції дітей-інвалідів у суспільство обумовлена, з одного боку, наявністю в них відхилень в психологічному та фізичному розвитку, а з іншого – недостатньою досконалістю самої системи соціальних відносин, яка через певну жорстокість вимог до своїх потенційних суб'єктів виявляється недоступною для дітей з обмеженнями життєдіяльності.

Є два підходи до інтеграції інвалідів у суспільство. **Перший підхід** передбачає пристосування інваліда до входження в суспільство, його адаптацію до наявних навколишніх умов. **Другий підхід** припускає, крім підготовки інваліда до входження в суспільство, підготовку суспільства до прийняття інваліда.

За недовгий період в Україні відбулися істотні зміни у сфері державної допомоги дітям-інвалідам, які характеризуються:

- ✓ новим ставленням до дітей з обмеженими можливостями;
- ✓ ефективним вирішенням питань їхньої соціалізації, професійної орієнтації та підготовки у нових ринкових умовах;
- ✓ відновленням категоріального апарату відповідно до міжнародної практики й тенденції гуманістичного підходу;
- ✓ розширенням контингенту дітей, які мають потребу в спеціальній освіті та соціальній реабілітації;
- ✓ розробкою моделей стандартів освіти, реабілітації й, відповідно, психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини-інваліда.

Інтеграція дітей-інвалідів має дві взаємопов'язані форми: **соціальну та педагогічну.**

Соціальна інтеграція здійснюється через соціальну адаптацію дитини з обмеженими можливостями в освітньому середовищі. Передача соціального досвіду, навчання соціальних форм і способів діяльності здійснюється за допомогою виховання, навчання, включення в різні види діяльності, соціальної та професійної реабілітації.

Соціальна адаптація – найважливіший механізм соціалізації та показник ступеня інтегрованості. Соціальна адаптація здійснюється у процесі різних видів діяльності (грі, спілкуванні, навчанні, праці) і самосвідомості людини.

Педагогічна інтеграція – це включення дітей із вадами розвитку в єдиний навчальний простір, визначений загальноосвітньою програмою. За результатами діагностики рівня когнітивних здібностей та фізичної спроможності передбачається спеціальне навчання у класі (групі), але в межах єдиного навчального закладу.

Успішність педагогічної інтеграції забезпечується дотриманням трьох умов:

- урахування наявних і перспективних можливостей дитини;
- урахування потреби батьків надавати допомогу й підтримку дитині;
- залучення служби супроводу (закладів реабілітації).

Незважаючи на переваги, спеціальна освіта має основний недолік: вона замикає свого вихованця – сліпу, глуху або розумово відсталу дитину – у вузьке коло учнівського колективу, створює замкнутий світ, у якому все пристосоване до дефекту дитини, фіксує її увагу на недоліку й не залучає до справжнього життя.

Спеціальна система освіти обумовлює соціальну ізоляцію дітей з особливими потребами. Тому завданням інклюзивної освіти у навчальному закладі щодо виховання дитини з порушенням розвитку є її інтеграція в освітнє середовище та створення умов компенсації недоліків з урахуванням не тільки біологічних, але й соціальних факторів.

Інтеграція в суспільство дітей-інвалідів – це цілеспрямований процес передачі суспільством соціального досвіду з урахуванням особливостей і потреб різних категорій дітей-інвалідів та забезпечення відповідних для цього соціально-педагогічних умов, унаслідок чого відбувається включення дітей в усі соціальні системи, структури, соціальні зв'язки, призначені для здорових дітей, можливість узяти активну участь в основних напрямках життя й діяльності суспільства відповідно до віку й статі, підготовка їх до повноцінного життя, якомога повнішої самореалізації, професійного самовизначення та розкриття їх як особистостей.

Ефективність соціальної інтеграції залежить від упровадження двох основних принципів: нормалізації та якості життя.

Принцип нормалізації гарантує соціальні привілеї проблемним дітям нарівні з іншими.

Принцип «якості життя» наголошує на потребах індивіда і на правах осіб з обмеженими можливостями здоров'я на наданні умов для їх повного задоволення цих потреб. Якість життя вимірюється не лише за рівнем задоволення потреб осіб із порушенням розвитку, але й за якістю життя їхніх сімей. Що менше відчуває сім'я наслідки захворювання своєї дитини з порушенням психічного або фізичного розвитку, то вищий рівень якості життя.

Підвищення рівня якості життя дітей з обмеженими можливостями може бути досягнуте, передусім, за рахунок створення найбільш сприятливих умов для соціалізації, враховуючи той факт, що первинна соціалізація була невдалою через об'єктивну віктимність (викликану інвалідність) дитини.

Сприятливі умови соціалізації – це створення відповідної соціально-педагогічної ситуації, за якою «включаються» компенсаційні механізми і фактори.

В Україні питання інтегрованого навчання як мети соціально-педагогічної реабілітації дітей-інвалідів знаходиться на стадії наукових розробок та експериментів. Це актуалізує роботу з формування подальших напрямів дослідження проблеми, визначення шляхів реалізації системи соціальної інтеграції в практичному аспекті.